

TUDOMÁNY ÉS HAZAFISÁG.

GRÓF ANDRÁSSY GYULA ELNÖKI SZÉKFOGLALÓJA.

(Felolvastatott a Társadalomtudományi Társaság 1902 április 13-án tartott díszgyűlésén.)

A tudományos szellem az igazságot keresi az igazságért, tekintet nélkül közvetlen gyakorlati célokra, függetlenül minden előítéllettől minden már előzetesen feltett szándéktól.

Ez a tudományos szellem egyre erősödő befolyást gyakorol az emberiség fejlődésére.

Sokáig hátráltatta e szellem működését a dogmák uralma. A bátor és őszinte kutatást akadályozta, hogy egy-egy befejezett, kész felfogástól a legkisebb mértékig is eltérni: bűn volt az Isten és az emberek ellen. Az egyház és az állam üldözőbe vette azt, a ki az övéitől eltérő nézetekre jutott.

E nyomás azonban lassankint gyengült.

A szellemek fölszabadultak. Szabad lett keresni és találni. Szabad lett a felismert tények logikáját elfogadni s magáévá tenni, amit a kutatás kiderített. A türelem másnak vallásbeli, tudományos és politikai nézetei iránt megerősödött. Az emberiség kezdte érezni, hogy bűn valakit meggyőződése miatt sújtani.

Az idők ezen fordulta óta csodásán tért hódít a művelt világban a tudomány. Átalakította a világot, az embert és környezetét.

Az újabb kor e nagy munkájából minden nemzet kivette a maga részét. Mi is. De nem egyenlően osztozkodnak a munka dicsőségében a fajok. Nekünk kevés jutott belőle.

A viszonyok, melyek között őseink éltek, más irányba terelték erőnket és tevékenységünket.

A nemzetek mindenekelőtt élni akarnak. Míg fönmaradásuk veszélyben van, erejüket, figyelmüket arra fordítják, a mi létüket biztosítja. A gyakorlati politika, a mindennap támadó új

kérdések megoldása és új veszélyek leküzdése foglalkoztatja a társadalmat és az egyént.

A közönytudatot a nemzeti lét érdekei foglalják el. Ha nem így történik és ha a nemzeti tulajdonságok nem alkalmazkodnak a közállapotokhoz, a nemzet elvész. Úgy jár, mint Archimedes, a ki a körülötte tomboló viaskodásra ügyet sem vetett s absztrakt problémáival foglalkozott, míg az ellenség kardja véget nem vetett teoriáinak és életének.

Mi gyenge faj voltunk és alkalmazkodtunk az örökös veszélyekhez.

Legfényesebb tulajdonságunk a politikai érzék lett. Leggyengébb a tudományos szellem. Minden erőfeszítésünk egy cél felé irányult: fennmaradásunk biztosítására. Absztrakt igazságok keresésére nézve kevés volt az inger s kevés az idő. A nemzeti létet csaknem folytonosan fenyegető veszély uralkodott a jobbak képzelete világán s gyakorlativá, opportunisztikussá lett a magyar szellem. Elismerését a nemzet azon közvetlen haszonhoz mérte, amelyet tagjai neki szereztek. Államférfiúra és katonára volt szükségünk. A kiválóbb elmék ezekre a pályákra készültek. Első sorban őket környezi a nemzet szeretete.

Mellettök a magyar nyelv és magyar költészet mesterei lettek nemzeti hőszokká; mert az ő működésük is közvetlenül használható fegyvert adott a nemzetnek. A többi művész már csak másodsorban keltett visszhangot a magyar lélekben, de megelőzi a tudóst.

Ha a művész az általános emberi érzésekből saját fajának érzéseit testesíti meg, őt is méltányolja és megéri a közvélemény. Módjában van, habár nem is annyira valódi művészi értékénél, mint inkább irányánál és tárgyánál fogva, azon társadalom szeretett, becsült, bámult tagjává lenni, a melyben él és a melynek él.

A tudósnek rosszabb a helyzete. A tudós és a léteért küzdő nemzeti társadalom között nehezen jön létre igaz harmónia. A belső egységnek, a célok, törekvések, kölcsönös méltánylásának fejlesztő hatására nehezen talál az elvont elméletek bűvára a napi kérdések benyomása alatt álló társadalom körében. Biztatást, bátorítást, s utólagos elismerést keveset nyerhet az, a ki a lüktető élettől független, a nemzet gyakorlati érdekeire közönbös kérdésekkel foglalkozik.

Bizonyos belső ellentét van a léte küzdelmeivel elfoglalt nemzet és a tudós típusa között. Két egymással ellentétes világ

felé hajlanak. A nemzetet a politikai szellem jellemzi, a mely, gyakorlati cél szolgálatában, mindent a gyakorlati hatás, a haszon szempontjából néz. A tudós ellenben nem keresi az igazság gyakorlati következményeit, nem nézi, hogy hová vezet az igazság, a nemzet egységére nézve hasznos vagy káros következményekre-e. A hazafi típusa mindent feláldoz a hazáért, az igazságot is, a hazát azonban semmiért. A tudós az igazságot helyezi mindennek föléje. Érette mindent, az igazságot semmiért sem adja föl. A tudós olyan, mint az utas, a ki azon egyetlen eltökélt szándékkal indul el ismeretlen folyó partján, hogy véges-végig járja, akárhová vezet is, északra vagy délre, kies termőföldek vidékére, vagy pusztá és zord sziklacsoportok közé, oda, a hol az élet virul, vagy oda, a hol a halál vár reá. A politikus pedig ahhoz hasonlít, a ki határozott hely felé törekszik, s minden más tekintet mellőzésével azon az úton halad, a melyen a leggyorsabban és a legbiztosabban juthat el céljához.

Ha valamely nemzet jellemévé e két különböző típus egyike válhatik, a másikkhoz tartozó típus kedvezőtlen körülmények közé jut és satnya marad.

Nálunk ezért gyöngé a tudományos szellem. Az átörökölt tulajdonságok kevés magyar embert tesznek képessé annak művelésére; kevés születik azon belső hajlamokkal, a melyekből fakad a tudomány szomja. S a külső körülmények sem csábítják feléje az embert.

A tudóst a nemzet ma sem érti és becsüli meg eléggé. A ki nálunk e téren eredményt ér el, azt a külföldön jobban ismerik és méltatják, mint nálunk. Közülünk kevesen foglalkoznak komolyan és kizárólag a tudománnyal. A tudomány legtöbbszörre mellékfoglalkozás. Kevesen hatolnak oly mélyen a dolgok lényegéig, hogy eredetiek lehessenek. A legtöbb megállanak annál, hogy a külföld termékeit befogadják, hogy megismerjék és ismertessék a tudományt, s nem jutnak el odáig, hogy fejleszszék azt.

A társadalom és benne az egyén a múlt hatása alatt áll. Ez a múlt, az éghajlat, a faji összealkotás, s a számtalan nagy és apró esemény hatásának foglalata az egységes életet élt társadalom jellemére és fölfogására reányomja különleges bélyegét. Ha a társadalom számottevő része valamely munkával komolyan, behatóan és őszintén foglalkozik, e különleges bélyegre az eredmény jellegén is ráismerhetni. Így keletkeznek

az egész emberiséget közösen és egyenlően érdeklő foglalkozási ágakban is, a gondolatvilág azon részeiben is, a melyeknél minden európai ember ugyanazt keresi és egyenlő eszményeknek szolgál, külön nemzeti iskolák, melyek e nemzetek büszkeségét alkotják s a művelődést sokoldalúvá, gazdaggá teszik.

A magyar nem fordította lelkének erejét oly mértékben a szellemi munkára, hogy ilyen nemzeti iskolát teremtsen.

Ez sokak hazafias érzését sérti. A tudóstól és a művésztől a nemzeti irányzat tudatos ápolását követelik. A mi intenzív nagy munka végső következménye lehet csak, s csupán akkor jogosult, ha mintegy természetzerű, önkény telén gyümölcse a gondolkozás és érzés hasonlatosságának, azt tudatosan akarják előidézni. Hiú és kártékony követelés, mert csakis az őszinteségnek és az egyéniségnek, a komoly tudomány és komoly művészet e két előfeltételének hátrányára érvényesülhet.

Nemzeti irányú és nemzeti stílú fejlődésnek csak egy útja van: a nemzet intelligenciájának intenzív, erős, őszinte munkája.

Ha a magyar jellemnek van különleges zománcza, a mint hogy van is, akkor érvényesülni is fog a munka eredményében.

Az ilyen erős kultúrmunkára máskülönben is szükség van.

A tudományos szellem ezen fejletlensége nagy baj. Segíteni kell rajta. Az igazságnak önmagáért való szeretete és keresése a legfölségesebb emberi tulajdonságok egyike. Jellemfejlesztő hatása kétségtelen.

A tudás önczél is és fokozza az ember képességét föladatai betöltésére.

A tudás ezen általános emberi értékénél fogva is kötelessége a nemzetnek erejét e szent ügynek is szánni. De a nemzet speciális érdekei is megkívánják ezt tőle.

A nemzet, melynek idealizmusát, nemesebb ösztöneit az az egy törekvés meríti ki, hogy létét föntartsa, mely nem szaporítja az emberiség közös kincsét, adósa marad az emberiségnek. Ha életviszonyainak nehézsége okozza egyoldalúságát, nem illethetni szemrehányásokkal. De ez esetben sem számíthat arra a rokonszenvre, arra az általános elismerésre, melyet csak azon nemzet szerezhet meg, mely a műveltséget pozitív alkotásokkal fejlesztette.

A kötelesség teljesítése és az általános tekintély, mely vele jár, mindig erő forrása, egyesnél és nemzetnél egyaránt. A kitől a világ tanul, annak léte világérdek is. Nekünk magyaroknak a kultúrmunka, mint Széchenyi mondta, különös hiva-

tásunk, mert az emberiség egyik családjának egyéniségét, különlegességeit egyedül mi képviselhetjük a modern civilizáció keretében.

Önmaga szemében emelkedik azon nemzet értéke, mely a kultúra terén teremtő munkát végzett. A nemzeti önérzet, a hazafiság, az ösztönszerű, átörökölt impulzusokon kívül, a nemzet dicsőségéből táplálkozik.

A mi történelmünk fényes. Büszkék lehetünk reá. Kevés nemzet fennmaradása került annyi önfeláldozásba, vérbe és pénzbe, mint a mienk. Sok nagy emberünk van. Sok dicső korunk.

Kislelkű az, a ki emlékeinken felmelegedni, felhevülni nem képes. De dicsőségünk egyoldalú.

Most mindinkább terjed a békés munka, a művelődés vívmányainak a kultusza. A ki ennek él, a ki szellemi alkotásokban keresi az emberi érték mértékét, az aránylag kevés bámulni valót talál fajunkban. Az ilyenre nézve sok tekintetben hátrányos is, hogy magyar. Könnyen és gyakran támad benne az érzés, hogy kár, hogy nem született egy nagy kultúrfaj tagjának.

Nemzetünk munkáját többoldalúvá kell tennünk, hogy mindenki megtalálhassa ideálját közöttünk, hogy ne legyen emberi dicsőség, emberi erény, a mely nálunk, tehetségeink és lehetőségeink határai között, apostolokra ne találjon.

Mi a művelt Nyugat-Európa keleti határain élünk. A Nyugat, szerencsésebb viszonyok hatása alatt, a kultúra terén előttünk jár. A Kelet most ébred hosszú álmából és siet előre. Nekünk törekednünk kell, hogy utóljérjük a Nyugatot; de főképp arra kell figyelni, hogy a Kelet el ne hagyjon bennünket. A magyar kultúra asszimiláló, sokoldalú, erőteljes fejlesztése létünk föltétele. A szláv és román kultúrával lépést kell tartani tudnunk minden irányban. S ez nem könnyű munka: összes erőnk megfeszítését követeli meg, hogy e nemes versenyben oly helyet tartsunk meg, mely állandóan biztosítja, hogy a magyar állam polgára szellemi fejlődésének impulzusát az országból is nyerhesse; hogy szláv és román polgártársaink sohase nézhessék le a maguk faji kultúrájának magasságáról a mi közös kultúránkat.

A tudomány politikai hatalom, még pedig napról-napra növekedő hatalom. A XIX. század második fele óta lett azzá. A Németbirodalom politikai és gazdasági emelkedésének egyik tényezője a tudományos szellem s ennek gyümölcse, a pozitív

tudás. A német professzort Európa gyakorlati férfiai sokáig gúnyolták. De megjött az ő ideje is. Az élet két leggyakorlatibb terén óriási sikert vívott ki a német tudományos ember és a német tudás. A Németbirodalom hadi és közgazdasági sikereiben nagy részük van. Moltke a német professzor típusa. A német elmélet és tudomány methodusait vitte át a háborús térre. Nem volt olyan genie, mint I. Napóleon. A szobában, harczy zajtól távol, dolgozta ki mindenre figyelő, gondos terveit. Mint a sakkjátszó, úgy vezette, hidegen számítva, methodusával a szenvedélyek által vívandó küzdelmet.

A Generalstab: az ő tudományos szellemének eszköze. Az adminisztráció, az élelmezés, a csapat szállítás és szervezés a gyakorlati életre alkalmazott tudományos feladata e karnak. A jövőben mindig nagyobb lesz a tudomány szerepe a hadviselésben.

A nagy jelentőség, melyet a német társadalom a tudománynak tulajdonított, az állam nagy áldozatai a nevelés terén, az altisztek és legénység műveltségében jutott kifejezésre és lett a német felsőbbség egyik oka.

Eszembe se jut, hogy ezeknek tulajdonítsam az egész eredményt. A disciplina, a kemény porosz jellem, a helyes politika, a porosz államszerkezet ereje s a nemzeti érzés nélkül a fényes diadal elképzelhetetlen.

De kétségtelen tény, hogy a tudományos műveltség harczy ereje bebizonyult a német győzelmek alkalmakor.

A világpia czért folytatott küzdelemben is meghozta kamatját a német tudományos hajlam. Egyrészt szokott alaposágával a termelés technikájának tökéletesítésére vetette magát, másrészt a külföldi piacok szokásainak, ízlésének, geográfiájának és nyelvöknek kimerítő ismeretére törekedett. A költségek apadása és új fogyasztási piacok szerzése járt vele.

Anglia nagyságának alapját oly korban rakta le, mikor a tudománynak még nem volt az a szerepe, a melylyel jelenleg bír. Az angol társadalom és állam kevesebbet is ad a tudományos képzettségre, mint a német. A nevelés ott főleg a jellem fejlesztésére irányul. Tisztességes, erélyes embereket akarnak képezni. Az egész angol felfogás empirikus, gyakorlati, a némethoz hasonlítva.

A német verseny, mely most az egész világ piacza in érezhetővé vált, Angliát is arra a meggyőződésre kezdi indítani, hogy a tudás is pénz. A gyakorlati élet nagy nemzete a

gyakorlati élet tapasztalataiból kezdi látni, hogy milyen tőke a tudomány. A gazdasági érdekek nevében hangoztatják a nevelés reformját.

De nem akarom tovább fejtegetni a tudomány értékét. Ápolása kötelesség az emberiség és önmagunk iránt.

Életfeltételeink javultak. Ma nem vagyunk olyan súlyos körülmények között, hogy összes erőnket joggal az önvédelem legközvetlenebb eszköze vegye igénybe,

Ki tudja, meddig leszünk ily kedvező helyzetben? Ma a nemzet a létét veszélyeztető lidércnyomás alól szabadulva, azon szellemi állapotban van, hogy az általános emberi kérdésekkel és feladatokkal is foglalkozhatik. Használjuk fel ezt az időt és ébresszük a tudomány szellemét művelt köreink között. A tudomány, a művészet és a gazdasági élet fejlesztésére tömöröljünk. A nemzeti munka felosztását alkalmazzuk az új viszonyokhoz. A politikai foglalkozásból s az állam közvetlen szolgálatából helyezük át a nemzeti tevékenység súlypontját a kultúra és a gazdasági munka terére. Az ambíciókat, a közfigyelmet fordítsuk reájuk is.

E célzt szolgálja ezen egyesület.

A közérdeklődést a tudomány egyik ága fele, a társadalom fejlődésének törvényei felé akarja terelni.

Ez ágában a tudománynak talán leghamarabb érhetünk el szép eredményt. A magyar zoon politikon. A belterjes politikai élet, az éber politikai érzék, a magyar alkotmány fejlődése és a társadalmi élet különleges jellege nagy és speciális magyar tradíciókat teremtettek. Az így nyert anyag erős elmék komoly munkáján átszűrve, a társadalmi tudományt önálló álláspontokkal gazdagíthatja. A politikától a tudomány felé természetes átmenetül szolgál: a politika alapját alkotó tudomány.

A szociálpolitikai tudomány az újabb időben nagyot haladt. De még aránylag hátra van. Tétélei még bizonytalanok, vita tárgyát képezik.

A ki a természet erejét emberi célra akarja felhasználni, a természettudományok igazságaiban csalhatatlan vezetőre talál. A ki az emberi társadalmat akarja nagy célok felé terelni, a politikai tudományok tárházában még kevés biztos támpontot lel. A politika még túlnyomóan művészet; az intuíció, az egyéni genie, mely ösztönszerűleg megérzi azon igazságot, a melyet tudományos biztonsággal levezetni és megindokolni nem volna képes, még nagy szerepet visz benne.

A szociálpolitika hipotézisektől hemzseg. Utópiákon, ideálokon, analógiákon alapuló okoskodásokra akadunk minduntalan. Az ember ritkán eléggé elfogulatlan a társadalom tüneteivel szemben, hogy a tudományos felfogás sine qua non-ját, az objektivitást bírhasssa. A szeretet és a gyűlölet, az előny és a hátrány érzete az egyeseket mintegy arra predesztinálja, hogy az egyik vagy a másik elmélethez csatlakozzék. Az agyvelő, a szív, az előítéletek hatása alatt működik.

S az érdekek közvetlenebbül is befolyással vannak az elméletek alakulására. Az az ellentét, melyet a politikai szellem és a tudományos szellem között láttunk, természetes gátja ama tudomány fejlődésének, mely a politika eszköze is lehet. A politikai elem, mely bizonyos gyakorlati céloknak és érdekeknek szolgál, az igazságot kereső tudományos szellemet könnyen háttérbe szoríthatja. A ki bizonyos érdekek s egyoldalú felfogások hatása alatt éli egész életét, a ki bennök nevelkedett, ezen érdekeknek, felfogásoknak túlnyomó jelentőséget hajlandó tulajdonítani s úgy őszintén és öntudatlanul is egyoldalú állásponthez juthat.

A mechanikusnak nem juthat eszébe a gravitáció törvényeit meghamisítani akarni, midőn olyan gyakorlati problémán tűnődik, melynek megoldását e törvény hatása nehezíti. Csak az igazság megismerése járhat reá nézve haszonnal. Csak igazsággal lehet a gyakorlati életben sikert aratni. A politikában ellenben téves tan is erőt képvisel. Ha igaz voltáról meggyőzhető az emberiség, azon érdekeknek, melyeknek e téves tan kedvez, csak olyan szolgálatokat tehet, mintha színarany volna az elmélet minden betűje.

A szociálpolitikai tanulmányok népszerűsítésénél tehát el kell készülnie arra, hogy sok olyan tétel és elmélet kerül közforgalomba, mely tévesnek fog bizonyulni. Sok olyan álláspont található szószólóra, mely a nemzeti közvéleményben visszatetszést szülhet.

Feltettem magamnak is a kérdést: ártanak-e a nemzetnek a léte érdekeivel összeütköző elméletek? Mert ilyenek is vannak.

A szociálpolitikában nagyon kidomborodik egy irányzat, mely a hazafiságban, a nemzeti eszmében, az államok egoizmusában ellenséget lát. A háborút s a közgazdasági elzárkózást, az emberek szolidaritásának fejletlenségét, a múltban létrejött nagy organizmusoknak tulajdonítják, melyek csak önmaguknak

akarnak élni, melyek az emberek legfőbb erejét önző céljaik számára foglalják le.

Nem fogják-e az ilyen elméletek a magyar ezredéves hazafiság alapjait aláásni?

Az igazság elől nincs módunkban elzárkózni. Előbb-utóbb utat tör magának.

Ha az önczél tudatában szervezett társadalmak ideje valóban lejárna, nem segítene rajtuk s köztük a magyar öntudatnak sem, hogy nem vesznek tudomást arról, hogy napjaik megszámllálvák. Az igazságtól azonban nincs is miért félnünk.

Szilárd, tudományos meggyőződése, rendíthetetlen hitem, hogy a fejlődést még kiszámíthatatlan időig a múltak szervezetei fogják előbbre vinni, s hogy áldásosabb és szükségesebb erő még sokáig nem lesz annál, mely az embereket tőlük rajongva szeretett, magasabb öntudatra ébredt egységekké fűzte össze. A hazafiság nem oka a háborúnak. Ennek oka az emberi természet vadsága, mely az embernek gyilkot ad a kezébe embertársa ellen, az államokban forradalmakat teremt, s a nemzeti érzéseket legyőzött világegységben hasonló tusákat idézne elő.

Az emberiség szolidaritásának érzete növekedőben van. A világesemények jelentős tényezője lesz belőle.

Az emberiség közérzúlete az államok és az egyesek elhatározásaira egyre emelkedő mértékben lesz hatással. Az egyes államok és nemzetek saját feladataik betöltésénél mind gyakrabban fognak más államokkal és nemzetekkel közreműködni és közös szervezeteket teremteni.

Az állandó és szerves védelmi szövetségekre, valamint a a nagyobb vámterületek alakítására irányuló eszmék, s ezzel bizonyos állami teendők nemzetközi közös közegekre ruházásának gondolata mindinkább tért fognak hódítani. Az általános emberi föladatak megoldására, a nemzeteket és az államokat szétválasztó határvonalak megbontásával nemzetközi egyesületek fognak keletkezni.

Az erők együttes működésének mind nagyobb arányokat kell öltenie. Erősödni kell a tudatnak, hogy az egyiknek haszna a másiknak is előnye, az egyiknek kára rendszeren a másiknak is hátránya. A nemzetközi kötelességek fogalmának meg kell szilárdulnia.

Közeledniök kell egymáshoz az emberiség önálló életet élő részeinek; de egygyé olvadni nem fognak. Az egymással

közvetlen érdekösszeköttetésben nem levő, egymásról alig tudó, s egymást nem értő, különböző szőrű, és bőré emberek társadalmi igényeit az emberi szolidaritás érzetén nyugvó egység kielégíteni képtelen lesz ezentúl is. A céljaiknak szolgáló legfelsőbb szervezetek föntartása, a társas szükségletek nagy zömének kielégítése, a múltban megerősödött összetartó egységek föladata marad, azoké, melyek a hazafiság mérhetetlen erejéből merítenek képességet az egoizmus legyőzésére és arra, hogy az egyesek lelkesedését és kötelességérzetét közczélok javára értékesítsék.

A hazafiság összekapcsoló, szervező, lelkesítő hatását semmi sem pótolhatja. Nélküle a jövő legnagyobb kérdéseit szerencsés kibontakozás felé vezetni, meddő kísérlet maradna.

A szociálpolitika és a gyakorlati élet a társas egységeknek mind nagyobb és mélyebbre ható föladatokat tűz ki. Az egyestől a közért, a jelen percztől a jövőndő állandó érdekeiért mindnagyobb áldozatokat kíván.

A szociális kérdés modern felfogását, a gyöngé védelmét az erős ellen, a philantropia és az absztrakt igazság szempontjából meg lehet okolni; de e motívumok nem elég hatalmasak, hogy velők az egyéniség szabadságát és érdekét, az erősebbnek követelését ereje teljes kihasználására hátraszorítsuk. A vallási érzéseket nem tekintve, erre csak egy képes: egy felsőbb lény egoizmusa. Egy olyan felsőbb lényé, a melynek egyrészt érdeke megkívánja, hogy alkotó elemei között harmónia legyen s hogy minden egyes része ment maradjon minden sorvasztó bajtól s a melyhez másrészt tagjai ösztönszerűen ragaszkodnak, mert a világtörténelmi proceszus folyamában érdekeik hiúságuk, szenvedelmeik, emlékeik, idealizmusuk az ő fogalmával elválaszthatatlanul összeforrtak. Csak az ilyen idealizmussá hatványozott egoizmus győzedelmeskedhetik az egyén egoizmusán.

A hazafiság jogosultságáról, sőt szükségéről az emberi haladás szempontjából talán máskor bátorságot veszek magamnak tüzetesen értekezni. Most csupán jelezni akartam, hogy nem tartok tőle, hogy a tudományos gondolkozás napirendre térjen mindennél féltettebb ezen kincsünk felett. Ellenkezőleg, meg fogja szilárdítani azt a fölfogást, hogy az emberiség iránt is kötelességünk: a magyar hazafiságot, múltunk e legdicsőbb szerzeményét, a jövőben is megóvni.

A kozmopolitikus eszmében sok szép és nemes érzés van, s ezek sok nagy lelket ragadtak el túlhajtásokra. A magyart

e túlzásoktól nem féltem. Saját magam érzésére és mindarra, a mit látok és tudok nemzetemről, alapítom azt a meggyőződésemet, hogy még ha több igazság is volna ez elméletben, mint a mennyi valóban van, akkor is mi volnánk a legutolsók között, a kik azt magukévá teszik.

A szabad vita, a nagykörű érdeklődés a szociálpolitika minden modern ága iránt csak hasznos lehet. Föloldhat bizonyos egyoldalúságtói, chauvinizmustól s az általános emberi föladatok megoldására buzdíthat, szemünk elé tárhatja, hogy a modern világszellem mind szigorúbban fogja tőlünk is megkövetelni, hogy az emberi nem iránt tartozó kötelességeinket pozitív kultúrmunkával rójjuk le, a nélkül, hogy a magyar életfelfogás és jellem sarkpontját, a hazafiságot gyöngítené.

De végzem előadásomat. Melegen köszönöm megtisztelő választásukat. A főntebbiekből következik azon főelv, a melyet mint elnök követni fogok: a türelem minden tudományos álláspont iránt. A nézetek szabad összeütközéséből kerülhet csak ki az igazság, a melynek győzelmes erejében bízom, s a melytől soha sem félek.

Gróf Andrássy Gyula.